

Дика Наталія Михайлівна кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри мовно-літературної освіти Інституту післядипломної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, <https://orcid.org/0000-0003-1385-5027>

Глазова Олександра Павлівна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри мовно-літературної освіти Інституту післядипломної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, <https://orcid.org/0000-0002-0554-9858>

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ОПРАЦЮВАННЯ ТЕКСТУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті порушено проблему розвитку креативного мислення учнів у процесі опрацювання тексту на уроках української мови. Зазначено, що здатність до креативного мислення полегшуватиме людині розвиток власних здібностей і талантів, сприятиме самовдосконаленню, створюватиме можливості для досягнення особистісно значущих цілей. Наголошено, що креативне мислення передбачає здатність до оцінювання поданої в тексті інформації, виявлення нестандартності й оригінальності мислення в її сприйнятті, поясненні, розумінні причин і передбаченні наслідків. Підкреслено, що розвиток креативного мислення сприяє удосконаленню таких розумових операцій, як порівняння, абстрагування, узагальнення. Пояснено, що креативне мислення та креативність пов'язані як інструмент і результат: мислення є когнітивним процесом генерації нових ідей та нетрадиційного розв'язання проблем, тоді як креативність – це реалізація цих ідей у діяльності. Опрацювання текстів сприяє не лише вдосконаленню мовних і читацьких умінь, а й формує здатність осмислювати досвід інших людей, історичні та культурні події, розвивати критичне й креативне мислення. Виділено найбільш ефективні для опрацювання навчального тексту на уроках української мови методи й прийоми розвитку креативного мислення учнів: робота над переказом тексту; застосування сторітелінгу. Наведено приклади текстів для переказів, завдання до яких передбачає внесення учнями певних доповнень або змін до змісту. Зроблено висновок, що розвиток в учнів креативного мислення є для сучасної освіти ключовим завданням, адже саме ця якість є рушійною силою інновацій і прогресу. Акцентовано увагу на проблемі формування креативного мислення учнівства не лише на основі аналізу, переказування та створення текстів, а й таких видів їх опрацювання, як редагування, переклад, цитування.

Ключові слова: загальна середня освіта, методика навчання української мови, робота з текстом, сторителінг, практико-орієнтовані вправи, компетентнісні завдання.

Dyka Natalia Mykhailivna PhD of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Language and Literary Education of the Institute of Postgraduate Education, Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0003-1385-5027>

Glazova Oleksandra Pavlivna PhD of Philological Sciences, Docent, Institute of Postgraduate Education, Kyiv University named after Borys Hrinchenko, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0002-0554-9858>

DEVELOPMENT OF STUDENTS' CREATIVE THINKING IN THE PROCESS OF TEXT PROCESSING IN UKRAINIAN LANGUAGE LESSONS

Abstract. The article raises the problem of developing students' creative thinking in the process of processing text in Ukrainian language lessons. It is noted that the ability to creative thinking will facilitate the development of a person's own abilities and talents, promote self-improvement, and create opportunities for achieving personally significant goals. It is emphasized that creative thinking involves the ability to evaluate the information presented in the text, identify non-standard and original thinking in its perception, explanation, understanding of causes, and predicting consequences.

It is emphasized that the development of creative thinking contributes to the improvement of such mental operations as comparison, abstraction, and generalization. It is explained that creative thinking and creativity are related as a tool and a result: thinking is a cognitive process of generating new ideas and unconventional problem solving, while creativity is the implementation of these ideas in activity. Text processing contributes not only to the improvement of language and reading skills, but also forms the ability to comprehend the experience of other people, historical and cultural events, and develop critical and creative thinking. The most effective methods and techniques for developing students' creative thinking for processing educational texts in Ukrainian language lessons are highlighted: work on retelling the text; the use of storytelling.

Examples of texts for retelling are given, the tasks of which involve students making certain additions or changes to the content. It is concluded that the development of creative thinking in students is a key task for modern education, because it is this quality that is the driving force of innovation and progress. Attention is focused on the problem of forming students' creative thinking not only on the basis of analysis, retelling and creation of texts, but also on such types of their processing as editing, translation, quoting.

Keywords: general secondary education, Ukrainian language teaching methodology, working with text, storytelling, practice-oriented exercises, competency-based tasks.

Постановка проблеми. Світ швидко змінюється, вимагаючи від людини готовності адаптуватися до інновацій, виявляти й успішно розв'язувати проблеми та знаходити нестандартні рішення. Відповідно, найбільш успішними ставатимуть ті, хто має високий рівень розвитку креативного мислення.

Здатність до креативного мислення полегшуватиме людині розвиток власних здібностей і талантів, сприятиме самовдосконаленню, створюватиме можливості для досягнення особистісно значущих цілей.

Отже, пошук форм, методів і засобів розвитку креативного мислення учнів є актуальним завданням, що потребує спільних і скоординованих зусиль педагогів і науковців. Важливим засобом розвитку креативного мислення учнів є текст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему розвитку креативного мислення учнів досліджували сучасні українські науковці у галузі психології, лінгвістики, лінгводидактики О. Антонова, І. Гриненко, Н. Ігнатенко, О. Кочерга, В. Моляко, В. Павленко, Т. Позняк, О. Пометун, В. Приймак, С. Сисоєва, І. Станіславчук, Т. Сущенко, Л. Ткаченко та ін.

Креативне мислення – це процес, під час якого відбувається створення чогось нового нестандартним, неконсервативним чи нешаблонним способом. Воно ґрунтується на розвиненій уяві, асоціативному мисленні, здатності аналізувати та синтезувати інформацію, а також на готовності до подолання звичних стереотипів [4, с. 17].

За визнанням багатьох психологів і педагогів, найбільш сприятливим періодом для розвитку креативного потенціалу особистості є підлітковий вік, оскільки креативність пов'язана з прагненням до самовираження, самоствердження, самостійності й незалежності, які є ключовими і характеризують специфіку особистісного розвитку підлітка [5, с. 148]. «Саме цей вік, за визнанням багатьох психологів і педагогів, є сприятливим періодом для розвитку креативного потенціалу особистості. Одна з головних особливостей підліткового віку – це усвідомлення власної індивідуальності, несхожості, неповторності. У цьому віці проблема розвитку креативності набуває особливої гостроти, оскільки креативність пов'язана з прагненням до самовираження, самоствердження, які є ключовими і характеризують специфіку особистісного розвитку підлітка» - стверджує науковиця.

На доцільність формування креативного мислення у старшому шкільному віці вказує О. Передерій, пояснюючи, що в цей період творчі здібності людини розвиваються особливо інтенсивно, адже у старшокласників виробляється активна життєва позиція, більш свідоме ставлення до вибору майбутньої професії, до самовизначення та самоусвідомлення. В результаті зростає потреба

в усвідомленні своїх здібностей і можливостей їх реалізації. Характерним для цього вікового періоду є зростання свідомості (розуміння навколишнього світу і ставлення до нього) [4, с. 18].

Мова – інструмент вербалізації думки, логічного структурування ідей. Вивчення мови розвиває здатність до інтерпретації, рефлексії, переосмислення – основи творчого підходу. Мовно-літературні дисципліни як простір для креативності мають добрі перспективи. Мова як засіб самовираження дає змогу працювати зі смислами, стилями, жанрами, трансформуючи традиційні форми у нові [7, с. 230].

Робота з текстом дає змогу не лише поглиблювати мовні й читацькі уміння, а й осмислювати досвід інших людей, історичні та культурні події, розвивати критичне і креативне мислення. Разом із художніми текстами повинні бути належним чином висвітлені медіатексти [1, с. 2, 8].

Мета статті – визначити характерні ознаки креативного мислення та креативності, окреслити способи розвитку креативного мислення учнів у процесі опрацювання навчального тексту на уроках української мови.

Виклад основного матеріалу. Креативне мислення передбачає здатність до оцінювання поданої в тексті інформації, виявлення нестандартності й оригінальності мислення в її сприйнятті, поясненні, розумінні причин і передбаченні наслідків.

Розвиток креативного мислення сприяє удосконаленню таких розумових операцій, як порівняння, абстрагування, узагальнення. Креативне мислення тісно пов'язане з мисленням критичним: учні мають чітко обґрунтовувати свої погляди, переконливо обстоювати власну позицію.

Важливим є розрізнення понять «креативне мислення» та «креативність», адже ці терміни часом вживають як синонімічні, що є помилковим. Креативне мислення та креативність пов'язані як інструмент і результат: мислення є когнітивним процесом генерації нових ідей та нетрадиційного розв'язання проблем, тоді як креативність — це реалізація цих ідей у діяльності.

Визначення креативного мислення подано в документі PISA-22: «Креативне мислення – це компетенція продуктивно залучатися до генерування оцінювання та вдосконалення ідей, результатом чого може стати прийняття оригінальних та ефективних рішень, поступ у знаннях та дієвий прояв фантазії». Серед чотирьох галузей креативного мислення письмове вираження (передавання ідей та уяви за допомогою письмової мови) поставлене на перше місце. «Малу або буденну креативність, - зазначено в документі, - можуть мати майже всі люди» [2, с. 76].

Не буде зайвим пояснити учням відмінність між креативністю і творчістю, розмежувавши «творчість» і «креативність» як терміни в поняттєвому значенні. Хоч ці терміни за значенням досить близькі, проте не є синонімічними.

Творчість – процес створення якісно нових матеріальних і духовних цінностей, задіяння уяви, інтуїції, неусвідомлюваних компонентів розумової

ISSN 2786-4952 Online

активності, реалізація потреби в самоактуалізації, самоствердженні, розкритті своїх можливостей.

Креативність – творчі здібності людини, здатність, можливість і готовність до створення принципово нових, незвичайних, відмінних від традиційних ідей, до швидкого вирішення проблемних ситуацій.

Отже, креативність є не процесом, а властивістю особистості.

Серед методів й прийомів розвитку креативного мислення учнів виділимо найбільш ефективні для опрацювання навчального тексту на уроках української мови:

- робота над переказом тексту (самостійне завершення тексту при його переказуванні, заміна існуючого закінчення тексту на альтернативне, введення опису предмета, тварини, зовнішності людини, про яку в тексті йдеться, написання листів, передавання відгуків про певні події від імені героя тексту, заміна особи, від імені якої вдеться розповідь, зміна стилю тексту тощо);
- застосування сторітелінгу (завершення прослуханої історії, заміна розвитку подій шляхом введення нового персонажа або кардинальної зміни поведінки та вчинків дійових осіб, перенесення подій, про які йдеться, до іншої історичної доби тощо).

Наведемо приклади текстів для переказів, завдання до яких передбачає внесення учнями певних доповнень або змін до змісту.

Рогатин (5 клас)

Вийшла з терема князівна. Того року стояла страшена спека, а ліс вабив затінком. Щебетели птахи, десь вистукував дятел.

Рушила князівна лісовою стежкою. Несподівно ліс спохмурнів, потьмянішав. Не помітила дівчина, як і стежина обірвалася. Що діяти?

Раптом почувся глухий тупіт. З'явився перед князівною стрункий лось. Він пильно подивився дівчині у вічі, тоді повернувся й повільно рушив у хащі. Князівна рушила за твариною.

Ось і знайома сонячна галявина. За нею на пагорбі височіє княжий термін. Кинулася князівна вперед, а коли озирнулася, її рогатого рятівника вже не було.

Батьком дівчини був князь Данило Галицький. Коли дочка розповіла йому, хто її врятував, князь наказав збудувати на честь цієї події місто. Назавли його Рогатином, адже лосів називали тоді «рогатими».

(За М. Янком, 120 слів)

Завдання

- Доберіть синоніми до слів вабити (манити, кликати), потьмянішати (потемніти, потьмаритися).
- Складіть план тексту. Доберіть до нього 2-3 назви. Поясніть, яка з назв передає тему, яка головну думку.
- Напишіть докладний переказ тексту від імені князівни. Введіть опис лося-рятівника.

Чому море солоне (6 клас)

Були собі два брати, Старшого звали Буркун, молодшого Веселун. Вирішив бідний брат піти в світи щастя шукати. Попросив старшого спорядити його в далеку путь. Набурмосився Буркун, та все ж дав Веселуніві хліба, сала й пирогів.

Довго блукав Веселун, аж поки не надібав у лісі печеру. Жили в тій печері карлики. Їсти їм варила мала карлиця. Подивився Веселун, а в казані ящірки й жаби закипають.

Порадила карлиця Веселуніві чимдуж тікати, бо з карликами погані жарти, бо вони завжди голодні й злі.

Веселун на те тільки всміхнувся. Дочекався він карликів. Ті справді були злі, але кличуть гостя обідати, бо чемні. Виймає Веселун хліб та сало, викладає та стіл пироги й усіх частує.

Дуже такий обід карликам присмакував. Почали вони радитись, чим гостя віддячити. Подарували йому млинок, що молот сіль.

Вернувся Веселун додому. Почав сіль молоти й продавати, Скоро забагатів. Тоді дав млинок братові, бо звик з усіма ділитися.

А Буркун схопив млинок і кинувся тікати. Прибіг до моря, ускочив у човен та скерував його подалі від берега, щоб брат не наздогнав. Сів на край човна й меле. Човен нахилився й перевернувся. Впав Буркун у море. Ледве виплив, а млинок потонув. Певно, риби тепер сіль мелють.

Ось чому вода в морі солонна.

(За народною казкою, 200 слів)

Завдання

- Доберіть синоніми до слів спорядити, надібати, набурмоситися, частувати, скерувати.
- Поясніть написання слів присмакувати, віддячити, схопити, подалі.
- Складіть план тексту.
- Перекажіть казку, залишивши її зміст, але замінивши на ваш розсуд поведінку обох персонажів або одного з братів.

Не слід забувати про пов'язаність креативного мислення з мисленням критичним, адже робота з текстами передбачає визначення теми й головної думки, усвідомлення авторської позиції та аргументацію розуміння й сприйняття її читачами. Проілюструймо цю думку прикладом тексту і завдань до нього.

Козак Мамай (10 клас)

У давнину зображення козака Мамаєя прикрашало майже кожную хату. Картини виконували олією на дошці, на дверях і стінах хат, на скринях і вуликах.

Першими авторами таких народних картин були учні Духовної академії та духовних шкіл – мандрівні дяки, як їх називали в народі. Розбрідаючись під час літніх канікул селами, вони заробляли на кусень хліба чим могли: виступами вертепу, декламуванням віршів, створенням картин для оздоблення селянських хат.

Картини із зображенням козака уособлювали любов народу до свого захисника від ворогів. “Козак Мамай” – тип народної картини, який стосується періоду нашої історії, пов’язаного з повстанням народних месників – гайдамаків. Ім’я “Мамай” з’явилося на картині з середини XVIII століття.

Слово “мамай” тюркського походження. На Лівобережній Україні воно досі поширене як діалектне. “Мамаями” там називають степовиків, кочовиків, волоцюг. Поясненням може бути те, що Мамаєм звався золотоординський воєначальник, який 1380 року зазнав поразки на Куликовому полі. Крім того, мамаями називають кам’яних баб на степових могилах.

Цікаво, що ім’я “Мамай” мали й конкретні особи. Знайдено архівні матеріали про двох гайдамацьких ватажків, які звалися Мамаями. Тепер важко сказати, чи саме ці конкретні історичні особи спричинилися до назви персонажа народної картини. Однак з XVIII століття ім’я міцно утвердилося саме за цим героєм.

Згодом назва перейшла і на копії старовинних картин, ставши загальною для козацьких зображень різних типів. Образ Мамаєв народ створив як уособлення самого себе, відтак Мамай став немеркнучим символом України.

Мамая ніколи не зображували зі зброєю в руках. Шабля й рушниця лежать поруч на траві або розвішені на гілках дуба. Неподалік - розсідланий козацький кінь. Цим підкреслено миролюбність запорожця: він не шукає пригод, не полює за здобиччю, проте завжди готовий дати напасникові гідну відсіч, адже вірненький кінь поряд, а ясненькая зброя напихваті.

Найчастіше козак Мамай зображений із бандурою чи кобзою в руках. Рідше – музичний інструмент біля козака, на відстані могутньої руки. Більшість козаків уміли грати й звикли розважати себе у хвилини відпочинку піснею. Крім того, бандура уособлювала мрію так само, як кінь – волю.

У Мамаєві втілилися характерні національні риси українця: патріотизм, сила духу, мужність, миролюбність, дотепність і всепереможна віра в життя. Він є символом непереможності українського козацтва та незборимості духу українського народу.

(З журналу, 436 сл.)

Завдання

- Визначте тему й головну думку тексту. Складіть план для його переказу.
- Доповніть переказ роздумом про спадкоємність українського козацтва та сучасного воїнства. Пофантазуйте: яким зобразили б сьогодні на народній картині воїна ЗСУ. Опишіть цей уявний витвір, додавши до портрета “сучасного Мамаєв” відповідні сучасності атрибути.

Наведімо приклад тексту для застосування сторітелінгу, до особливостей якого відносять такі: наявність сюжету розповіді (ситуація з реального життя або вигадана історія, історичний факт або міф чи легенда); наявність героя (це може бути людина, фантастична істота, тварина, явище природи, предмет); історія обов’язково має викликати у слухачів яскраві емоції й оцінки.

Як ожила картина (11 клас)

Біля блокпоста зупинилася машина.

- Нам потрібен командир 112-ої бригади тероборони, - вийшовши з автомобіля, звернулася до військового жінка. – Я перекладачка. Привезла французького фотохудожника.

- Пані, йде війна! Який-такий художник? Хлопці, вибачайте, бійці тероборони стомлені, виснажені. Не заважайте їм відновлювати сили. Розвертайте машину.

- Пане військовий! До вас приїхав не якийсь там фотограф-аматор і навіть не фотокореспондент! Зустрічайте митця, фотохудожника, він не якісь там селфі клацає, а створює мистецькі фотополотнища! І експонуються його роботи на виставках і в музеях Європи! А приїхав він до вас із Франції!

- Тихо-тихо-тихо! – знітився військовослужбовець. - Якщо із самої Франції – це зовсім інша справа. Бачу, що ви не з диверсійно-розвідувальної групи. Покажіть свої і його, тобто видатного фотомитця, документи. Як тільки перевіriamo, то й викличемо речника 112-ої бригади ТрО.

Прибувши до блокпоста, речник не здивувався: за час служби чого він тільки не бачив. Художник то художник, француз то француз. Нехай фотографує. У кожного своя робота.

- Ходімо познайомлю вас із моїми козаками, - сказав, тиснувши французові руку. – Розкажете, чим можемо допомогти. Певно, інтерв'ю братимете? З фотографіями?

Перекладачка слухняно виконувала свою роботу. Слухаючи переклад, речник і француз схвально кивали головами: "Так, саме так".

Почувши слово "козаки", француз просяв. З'ясувалося, що саме козаків-воїнів він і розшукує. Задум художника - створення фотопостановки на тему картини Репіна «Запорожці пишуть листа...». Копію цього полотна йому подарували ще в лютому 2014-го під час Революції гідності. З того часу він мріє створити фотокартину, герої якої – сучасні українські вояки. Своєю фотороботою художник хоче підтримати українців у час російської війни проти України. Картина Репіна занурює в минувшину, а створена ним фотокартина розповідатиме про нескореність українців сьогодні.

Натхнення праця над створенням фотокопії картини Репіна розпочалася вде наступного дня і тривала з раннього ранку до пізнього вечора. Французький митець і військовослужбовці 112-ї окремої бригади територіальної оборони України працювали недалеко від столиці, на березі Київського водосховища. Постаті, рухи, спілкування козаків бійці відтворювали натхненно. Що тут казати, вони показували самі себе. Хіба ж вони – не козаки?

На тему картини Репіна «Запорожці пишуть листа турецькому султану» зроблено кілька фотопостановок. Перші спроби були ще під час АТО на Донбасі. Але найвідомішою і, вочевидь, найвлучнішою вважають роботу французького фотохудожника Емеріка Луїссе. Свою фотокомпозицію митець назвав «Здалеку

ISSN 2786-4952 Online

чую відповідь козаків». Наприкінці 2024 року, віддрукувавши фотополотнище велетенського розміру, митець передав його Херсонському художньому музею.

(За матеріалами інтернету)

Завдання

Уявіть, що українські воїни - герої фотокомпозиції написали листа українській молоді – учням-старшокласникам. Відтворіть зміст цього уявного листа.

У сучасних освітніх документах відзначається, що на рівні модельних навчальних програм «мовна лінія» має абсолютну перевагу над мовленнєвою, а в наступній ланці – підручниках – до цього додається ще й корпус усталених роками методик і формулювань, як-от визначення мовного явища в завданні з «нарізаних» речень. Така форма не є продуктивною, адже такі речення найчастіше не пов'язані за змістом, а їхній стиль мало зрозумілий учнівству (Концептуальні засади мовно-літературної освітньої галузі, 2025, С. 6). Таким чином, основним дидактичним матеріалом для вивчення української мови має бути текст.

Наведемо приклади вправ, метою яких у поєднанні з повторенням і закріпленням вивченої на уроці лінгвістичної теми є розвиток креативного мислення та вияв креативності.

8 клас. Тема уроку: Мова як засіб пізнання, впливу та головна ознака й визначальний чинник ідентичності української нації.

*Прочитайте текст. Сформулюйте порушену в ньому проблему. Запропонуйте два-три способи її розв'язання. Кожну з висловлених пропозицій аргументуйте. Обґрунтуйте важливість бережного ставлення до державної мови. Складіть і запишіть текст-роздум «Як побороти суржик» (обсяг - 5-6 речень).

Недобре, коли людина плутає мови, перемішує слова, відмінює слова однієї мови за граматичними вимогами другої, бере якийсь притаманний саме цій мові вислів і живосилом тягне його в іншу мову, оминаючи традиції класичної літератури й живої народної мови.

Так створюється мовний покруч або, як кажуть у нас в Україні, суржик. Суржик не є і не може бути ознакою будь-якої культури, навпаки, він завжди відбиває некультурність людини (За Б.Антоненком-Давидовичем).

7 клас. Тема уроку: Лексичне значення слова (повторення).

*Прочитайте. З метою унаочнення змісту прочитаного створіть комікс, персонажі якого пояснюють особливості вживання названих у тексті слів та наводять відповідні правила.

Переписка і листування

Іноді розглядають ці два слова як синоніми, але насправді це зовсім різні слова з різним значенням. Слова переписування, переписка означають не обмін листами, не кореспонденцію, а процес копіювання з уже написаного, виготовлення рукописної копії з якогось тексту.

References:

1. Nakaz MON Ukrainy vid 20.08.2025 roku № 1163 «Pro zatverdzhennia kontseptualnykh zasad ta dorozhnoi karty realizatsii kontseptualnykh zasad osvityvnykh haluzei na 2025-2030 roky». [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated August 20, 2025 № 1163 "On approval of the conceptual principles and the roadmap for the implementation of the conceptual principles of educational branches for 2025-2030"] [in Ukrainian].
2. Natsionalnyi zvit za rezultaty mizhnarodnoho doslidzhennia PISA-2022 [National report based on the results of an international study PISA-2022]/ kol. Avt. H.Bychko (osn.avt.), T.Vakulenko, T.Lisova, M.Mazorchuk, V.Tereshchenko, S.Rakov, V.Horokh ta in.; za red. V.Tereshchenka ta I.Klymenko; Ukrainyskyi tsentr otsiniuvannia yakosti osvity, Kyiv, 2023, 395 s. [in Ukrainian].
3. Kreatyvne myslennia yak instrument rozvytku uspishnoi osobystosti pid chas navchannia u zvo [Creative thinking as a tool for developing a successful personality during free education]: zbirnyk materialiv vseukrainskoi naukovo-metodychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu. Odesa: Universytet Ushynskoho, 2025. 297 s. [in Ukrainian].
4. Perederii O.L. Rozvytok kreatyvnoho myslennia starshoklasnykiv yak priorytetnyi napriamok diialnosti suchasnoi ukrainskoi shkoly [Development of creative thinking of high school students as a priority area of activity of modern Ukrainian schools]. Science and Education, 2018, Issue 11-12, S. 16 – 24 [in Ukrainian].
5. Pavlenko V.V. Pedagogichni umovy dlia rozvytku kreatyvnosti uchniv u suchasnomu pedagogichnomu protsesi [Pedagogical conditions for the development of students' creativity in the modern pedagogical process]. Problemy osvity: zbirnyk naukovykh prats. Vinnytsia: TOV «Nilon-LTD», 2018. Vyp. 88 (chastyna 2). S. 138–148 [in Ukrainian].
6. Semenova S. Slovnyk-dovidnyk z profesiinoi pedagogiky [Dictionary-reference book on professional pedagogy] / Za red. A.V.Semenovoi. Odesa: Palmira, 2006 [in Ukrainian].
7. Ushnevych S.E. Formuvannia kreatyvnoho myslennia studentiv pid chas vykladannia dystsyplin movno-literaturnoho tsyklu [Formation of students' creative thinking during teaching of subjects of the language and literature cycle]. Kreatyvne myslennia yak instrument rozvytku uspishnoi osobystosti pid chas navchannia u zvo: zbirnyk materialiv vseukrainskoi naukovo-metodychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu. Odesa: Universytet Ushynskoho, 2025. 297 s. [in Ukrainian].
8. Shapar V.B. Suchasnyi tlumachnyi psykholohichnyi slovnyk [Modern explanatory psychological dictionary]. Kh.: Prapor, 2007. 640 s. [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 02.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 16.04.2026